

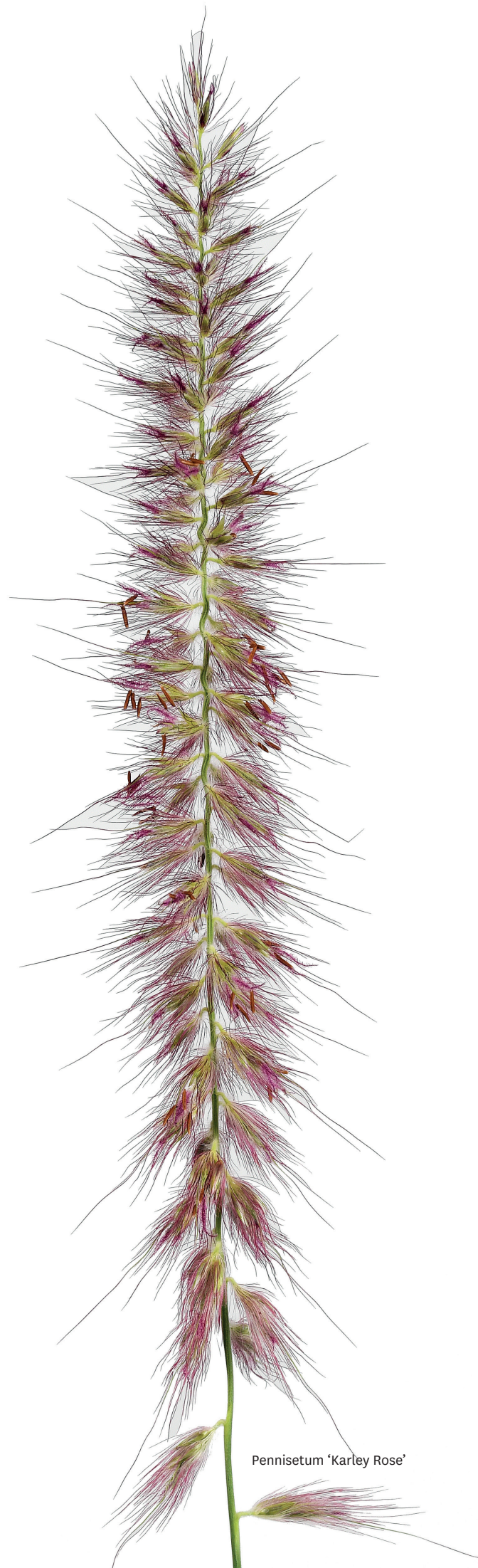
Niet meer verboden

Van de ene op de andere dag kan een vaste plant de status krijgen van invasieve exoot. Einde teelt, einde handel. Dankzij goed samenwerken lukte het om aan te tonen dat een aantal Pennisetum-cultivars niet die status hebben. Een 'wake up call' voor een volgende keer.

Tekst: Arie Dwarswaard | Fotografie: René Faas en Visions

Lijst met invasieve exoten

Amerikaanse rivierkreeft, halsbandparkiet, tijgermug en de Japanse duizendknoop. Het zijn maar een paar voorbeelden van dieren en planten die in Nederland niet van nature voorkomen, zich hier wel hebben gevestigd en zich ook nog eens snel kunnen uitbreiden. Die uitbreiding kan leiden tot het verdwijnen van inheemse soorten. In alle gevallen staan ze op de lijst van invasieve exoten, zoals die is vastgesteld door de Europese Unie. De lijst is in december 2015 vastgesteld door het Europees Parlement. Als twee EU-lidstaten een organisme ervaren als invasief, dan kan het aan de lijst worden toegevoegd. Vanaf dat moment geldt een import-, bezits- en verhandelingsverbod in de hele Europese Unie.

Pennisetum 'Karley Rose'

Het zoemde steeds sterker rond op Plantarium 2017. Een aantal selecties van Pennisetum zou op een lijst terecht zijn gekomen van de Europese Unie. Die lijst betrof de zogenoemde invasieve exoten (zie kader) en de selecties hadden allemaal als soortaanwijding Pennisetum setaceum. Daaronder vielen de cultivars 'Fireworks', 'Cherry Sparkler', 'Summer Samba', 'Rubrum' en 'Sky Rocket'. Het gerucht bleekt te kloppen en daarmee raakte dit besluit de teelt en handel van deze gewassen. Planten of dieren die op deze lijst terechtkomen, mogen namelijk niet meer worden verhandeld. Actie was geboden.

INZICHT SOORTEN

Het vermoeden bestond al langer dat de aanduiding Pennisetum setaceum voor de genoemde cultivars niet correct was. Maar hoe was die combinatie tot stand gekomen? En hoe was aan te tonen dat dit vermoeden juist was?

Wat de gemaakte combinatie betreft: die was tot stand gekomen bij de aanvraag voor het Europees Kwekersrecht in de jaren negentig. Toen was niet geheel duidelijk uit welke soort deze cultivars waren voortgekomen. Gekozen werd voor P. setaceum. Deze soort is niet winterhard. Dat betekent dat hij in de winter in ons klimaat afsterft. Dat is echter niet in de hele Europese Unie het geval. Op de Azoren bij Portugal werd vastgesteld dat P. setaceum zich ongebreideld verspreidt. Door het lange, brede blad dat ook in de winter en het voorjaar bovengronds staat, kan bij natuurbranden het vuur zich via deze planten snel verspreiden. Om die reden is deze soort op de EU-lijst van invasieve exoten gekomen. Cruciaal in dit verhaal is een artikel uit 1999. Toen publiceerden de Amerikaanse onderzoekers Wipff en Veldkamp een artikel waarin zij een nieuwe soort van het geslacht Pennisetum beschreven: P. advena.

Net toen in het najaar van 2017 de discussie over de verschillende Pennisetum-cultivars die werden aangemerkt als invasieve exoot werd gevoerd, vatte de NVWA het plan op om dit grassengeslacht eens nader te laten onderzoeken. "Dat kwam goed uit", aldus Aad Vollebregt, voorzitter van de Cultuurgroep Vaste Planten van LTO en van de Internationale Stauden Union (ISU). "De NVWA heeft in dit proces een heel goede en positieve rol gespeeld. Dit onderzoek wilde de dienst uitvoeren als wij voor het plantmateriaal konden zorgen. Dat konden we door ons goede netwerk snel regelen."

TOT OP DNA-NIVEAU

Op basis van al het door de diverse partijen aangeleverde materiaal kon de NVWA aan de slag. Op een gedegen manier is gekeken naar alle uiterlijke kenmerken van de soorten, waaronder Pennisetum advena. Daarbij ging het om eigenschappen als de bladbreedte en -lengte, lengte van de bloeiwijze, lengte van de aarsteeltjes en de aanwezigheid van secundaire vertakkingen. De resultaten van dat onderzoek lieten al verschillen zien tussen P. advena en de vijf handelscultivars aan de ene kant en P. setaceum aan de andere kant. Belangrijke zichtbare verschillen waren de bladlengte en de aanwezigheid van secundaire vertakkingen. Het blad van P. advena en de vijf handelscultivars was aanmerkelijk korter dan dat van P. setaceum en bij P. advena en de vijf cultivars komen wel secundaire vertakkingen voor, terwijl P. setaceum die niet heeft. Ook werd bladmateriaal gebruikt om op DNA-niveau na te gaan of sprake was van overeenkomsten en verschillen.

Verder hebben de onderzoekers ook naar de andere cultivars

Cortaderia selloana

Pennisetum

Pennisetum advena 'Fireworks'

Dit artikel is voor een belangrijk deel gebaseerd op een uitgebreid artikel in *Dendroflora* 54 (2018), Pennisetum, het handelssortiment ontrafeld, M.E. Costerus MSc en dr. ir. J.L.C.H. van Valkenburg, pagina 44-67.

Dendroflora is het gezamenlijke jaarboek van de Koninklijke Vereniging van Boskoopse Culturen en de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Dit jaarboek wordt toegezonden aan leden van beide verenigingen. Meer informatie over het lidmaatschap: www.kvbc.nl en www.dendrologie.nl.

van het geslacht *Pennisetum* gekeken. Klopt de soort waartoe ze altijd zijn gerekend? Dit gold bijvoorbeeld voor 'Red Buttons'. Is dit een selectie van *P. thunbergii* of van *P. massaicum*? Op basis van het DNA-onderzoek kwam vast te staan dat *P. thunbergii* 'Red Buttons' de correcte combinatie is.

SUCCES

Het onderzoek van de NVWA leverde als resultaat op dat de vijf onderzochte cultivars niet horen tot *P. setaceum* maar tot *P. advena*. Dat resultaat is door de NVWA gemeld aan de Europese Unie in Brussel, die vervolgens deze vijf cultivars van de lijst met invasieve exoten heeft gehaald. Daarmee was voor deze cultivars en voor de teelt en handel erin het gevaar geweken. Resultaat van een goede samenwerking tussen instanties als LTO, Naktuinbouw, CNB, de NVWA, telers en het toenmalige ministerie van Economische Zaken. Inmiddels heeft het CPVO de aanduiding van de vijf cultivars aangepast in *P. advena*. Bemiddelaar Henk de Jong van CNB adviseert ondernemers die deze cultivars telen of verhandelen, om dit op hun eigen website ook aan te passen, omdat de aanduiding *P. setaceum* nu eenmaal hoort bij een binnen de EU verboden gewas.

INTERNATIONAAL ALERT

Door deze vijf cultivars toe te schrijven aan *P. advena*, is het gevaar geweken. Maar alertheid blijft vereist, aldus Aad Vollebregt. "Dit besluit kwam als een donderslag bij heldere hemel. Dat willen we niet nog een keer meemaken. De kans erop is al kleiner, omdat we nu vanuit de bomen en vaste planten in Jan van Leeuwen en Marco Hoffman twee kenners hebben die in de Commissie van Deskundigen van de Europese Unie zitten. Daarnaast werkt de European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO) aan dit onderwerp. Die beschouwt bijvoorbeeld *Cortaderia selloana* als invasieve exoot, ook al staat die nog niet op de EU-lijst." Internationaal zet Vollebregt in op de ISU en de European Nursey Stock Association (ENA). "De ISU werkt aan een 'position paper' dat ze binnenkort op haar websites wil publiceren. Daarin geeft de ISU aan hoe zij om wil gaan met invasieve exoten. Die samenwerking is hard nodig, want de vasteplantensector is maar klein, ook internationaal." Het zou Vollebregt veel waard zijn als de regels rond het aanwijzen van invasieve exoten zou veranderen. "Nu geldt een aanwijzing voor de hele Europese Unie. Wij zouden het correcter vinden als dit per land of per regio zou gebeuren." ♦